

Ehara i te mea kei to tatau whenua anake te mate nei. Kei nga wahi katoa o te ao e kaha ana te paru o te tangata, tona kainga noho, tona wai inu, tona miraka, tona whare, me tona pa. Ehara i te "taipo," ara i te "Kehua" e tuku mai nei i te mate nei ki te tangata. Otira, me ki pea, te "Kehua" nui tonu ko te "Paru."

I te tau 1903, e 3347 nga tangata i mate i Ingarangi me Weira. I te tau 1900, e 35,379 nga tangata o Amerika i mate i te mate nei. I nga whawhai o mua atu i te whawhai nui ka taha ake nei, nuku atu te maha o nga hoia e mate ana i te mate nei i nga mea e hinga ana i te mata. I te pakanga a te Marikena raua ko te Paniora, e 20,738 nga hoia i aitua o roto i nga hoia 107,973 o Amerika. I te whawhai ki te Poa, e 7991 nga hoia Ingarihi i hemohemo i te mate nei e 7582 ano i hemohemo i te mata. Ko te take i penei ai te nui o nga aitua o enei pakanga, e kuare ana te iwi, tae noa ki nga takuta ki nga whakahaere e kaha kore ai taua mate.

Kei te whawhai a Ruhia raua ko Tiapani, ka kitea te marama o nga takuta o tetahi taha, o tetahi taha ki te arai i te mate nei. I roto i te ope taua a Tianara Oku (Tiapanihi), 133 ano nga mea i pangia e te piwa!

Tae rawa ake ki te whawhai nui o te Ao ka taha ake nei, ka kokiri ki runga te maramatanga o nga takuta o nga taha katoa. I roto i nga miriona maha i uru ki te pakanga, he iti rawa atu te kaute o nga mea i pangia e te piwa. He mate whanui tenei no te Ao. Ia ia te wikitoria i te wa o te kuaretanga o te tangata. Kei te horanga o te maramatanga ka pelhia te mate nei kianiho kia pihokore kore rawa atu.

Ki etahi whenua he raumati te wa kaha o te mate nei. Ki etahi wahi ko te ngahuru. Ki te Tai-Rawhiti nei ko te takurua te wa kaha.

Hei te tekau marima, ka ahu atu ki te toru tekau nga tau kaha te pangia e te piwa. Tena ano nga take i kaha ai ki ena tau o te tangata. Pangia ai ano ra nga tamariki pakupaku i raro i te tekau marima ka heke ki te kotahi tau. Engari he iti te pangia o ena. Pangia tonutia ai ano nga pakeke o te 50, tae atu ki te 60 tau. Kia mohio ra tatou, ko te mate nei no nga tau tu-tamariki o te tangata; ara, tekau-marima ki te toru-tekau tau.

TE WAHI E TAU ANA TE MATE.

Te wahi e kaha ana te mate piwa ko roto o te whekau paku. I te wa kore mate o te whekau, mehemea ka tapahia, ka kitea e tatou mea e tipu ana penei i te ngakihi pakupaku nei. I kaha ake to ratau nei pango i to te toenga atu o te whekau. He ngohengohe ki te whawhai atu; engari he matotoru ake i etahi wahi o te whekau. I timata atu aua mea i tetahi pito o te tero paku, tae noa ki tona hononga atu ki te tero nui. Te ingoa o aua mea ki nga tohunga he "Peyers' Patches": Ko Peyer hoki te tangata tuatahi nana i whakaatu aua mea ki te ao tohunga. Ko te hanga o aua "patches" no te momo e kia nei he "lym-